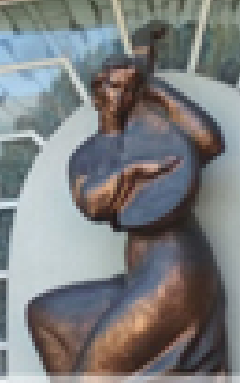

Випуск XVI

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**
м. Рівне – 2024

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS
OF WIND MUSIC IN THE CONTEXT
OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE AND ABROAD
COUNTRIES

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 16

**Rivne
2024**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ**

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 16

**м. Рівне
2024**

УДК 780.8 : 780.64

I – 90

Збірник наукових праць зареєстровано Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення, рішення від 25.01.2024 № 183, Ідентифікатор медіа R30-02251.

Збірник наукових праць видається з 2006 року.

Друкується за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 23 квітня 2024 р.)

Редакційна колегія:

Цюлюпа С.Д. – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;**

Палаженко О.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;**

Пьотр Лято – доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;

Карпак А.Я. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;

Качмарчик В.П. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;

Рада Славінська – доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;

Круль П.Ф. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;

Громченко В.В. – доктор мистецтвознавства, професор, м. Дніпро;

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;

Вовк Р.А. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;

Гишка І.С. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Львів;

Овчар О.П. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Харків;

Слупський В.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Київ;

Цюлюпа Н.Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне;

Закопець Л.М. – кандидат мистецтвознавства, професор, м. Львів.

Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 16 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські береги, 2024. – 94 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на духових інструментах.

Наукові статті висвітлюють корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 780.8 : 780. 64

**Збірник індексується в міжнародних науково-метричних базах
Google Scholar та Academic Resource Index Research Bib.**

*За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.
Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2024

© Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ, 2024

© Видавництво "Волинські береги", 2024

З М І С Т***Історія та теорія музичного мистецтва***

Круль П.Ф. Специфіка виникнення та формування народної музично-виконавської культури Галицького регіону Карпат	6
Вовк Р.А. Світові досягнення кафедри дерев'яних духових інструментів Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського.....	12
Цюлюпа С.Д. Коваль Євген Миколайович – корифей школи гри на трубі Волинського краю.....	22
Zilong Niu. On the evolution of percussion instruments in China.....	30
Торговицька М-С.Т. До питання еволюції школи гри на флейті в Західній Україні	38
Димченко С.С., Димченко К.С. Рівненська дитяча музична школа № 2. Творча майстерня талантів (до 50-річчя школи).....	43

Педагогіка та методика духового виконавства

Громченко В.В. Концертний проєкт у системі сучасної музичної освіти	51
Гишка І.С. Об'єктивні і суб'єктивні чинники та їх вплив на успішний виступ оркестрового колективу на концертному подіумі	55
Палаженко О.П., Пастушок Т.В. Методологічні складові формування музичного слуху у музиканта-духовика в процесі оркестрово-виконавської підготовки.....	59
Лебедь В.О. Фестивально-конкурсна культура в аспекті академічних творів для саксофона з духовим оркестром.....	63
Терлецький М.М. Музично-слухова увага музиканта-духовика і її виховання.....	68
Хлюстін Ю.В. Особливості професійної підготовки диригента аматорського духового оркестру	71
Дмитрук А.Я., Смик Є.В., Подранецький П.А. Особливості застосування компетентнісного підходу для ефективного формування мисленнєвої діяльності підлітків.....	77
Відомості про авторів	81
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя (2013-2023 роки)	83

УДК 78.03(477.81/.82)(092):[780.8:780.64]
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1555-0836>

Цюлюпа С.Д.,
м.Рівне

КОВАЛЬ ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ – КОРИФЕЙ ШКОЛИ ГРИ НА ТРУБІ ВОЛИНСЬКОГО КРАЮ

Анотація. У пропонованій статті висвітлюються питання життєвого шляху та педагогічної і творчої діяльності Євгена Миколайовича Ковалю – відомого педагога, музиканта, керівника, фундатора професійної школи гри на трубі Волинського краю.

Ключові слова: Євген Коваль, школа, педагог, виконавець, керівник, корифей, Волинь, духовна музика.

Annotation. The proposed article sheds light on the life journey and pedagogical as well as creative activities of Yevhen Mykolayovych Koval – a renowned educator, musician, leader, and founder of the professional trumpet school in Volyn region.

Keywords: Yevhen Koval, school, educator, performer, leader, luminary, Volyn, brass music.

Постановка проблеми. На сторінках наукових видань приділено значну увагу видатним постатям у галузі культури і мистецтва України та зарубіжжя. Проте недостатньо уваги приділено вивченню історичного шляху становлення та розвитку інструментально-виконавської школи, а також її очільникам на Волині. Тому **метою нашої статті** є висвітлення процесів становлення та розвитку саме професійної школи гри на трубі на Волині, фундатором і яскравим представником якої є Коваль Євген Миколайович.

Аналіз досліджень. Наукові дослідники жанру духової музики В. Апатський, В. Громченко, А. Карпак, В. Посвалюк, М. Давидов, Р. Вовк, В. Богданов, П. Круль, Ю. Рудчук, С. Цюлюпа, І. Гишка, Г. Марценюк та ін. здійснили ретроспективний аналіз еволюції жанру духової музики в Україні. Праці цих авторів стали фундаментальними у розкритті культурно – мистецьких процесів нашої держави.

В монографії доктора мистецтвознавства, професора Валерія Терентійовича Посвалюка "Мистецтво гри на трубі в Україні"(2006 рік видання) аналізується еволюція виконавства на трубі в різних регіонах нашої держави, зокрема становлення та розвиток київської, львівської, одеської, харківської та донецької шкіл. В 2009 році В.Т. Посвалюк видає монографію "Вільгельм Мар'янович Яблонський (до 120-річчя від дня народження) в якій висвітлює життєвий і творчий шлях фундатора київської школи гри на трубі.

В навчальному посібнику народного артиста України, доктора мистецтвознавства, професора, академіка Володимира Миколайовича Апатського "Історія духового музично-виконавського мистецтва" (книга 2 за 2012 р.), в 5 розділі "Майстри духового музично-виконавського мистецтва" досліджуються особливості музичної культури і естетики, творча діяльність трубачів України, зокрема представників **київської школи** – М. Подгорбунського, П. Рязанцева, В. Яблонського, І. Кобця, О. Белофастова, М. Бердієва, В. Посвалюка, О. Чуприни, А. Ільківа, М. Баланка, В. Давиденка, В. Кафельнікова, Ф. Ригіна, М. Рудого, В. Царука та ін., **одеської школи** – Д. Пурпуріна, М. Адамова, М. Табакова, А. Грабау, Р. Козловського, Л. Могилевського, Г. Леонова, Р. Свірського, В. Луба, Г. Белінського, І. Боруха та ін., **харківської школи** – Ю. Юряна, Ф. Губічка, В. Катанського, Ф. Пархомова, Ф. Жогова, І. Гедроїца, А. Родмана, А. Бевза, Ю. Тарарака та ін., **львівської школи** – А. Жубра, В. Швеця, Р. Наконечного, І. Гишки, Е. Міхліна, В. Давиденка, О. Садового, С. Цюлюпи, О. Варянка, Б. Стасишина та ін., **донецької школи** – М. Солонського, Г. Кіреєва, А. Студентського, В. Подольчука, В. Колеснікова, І. Павлова, М. Кормушина, Ю. Мазура, І. Федорака, Е. Жукова та ін.

Слід зауважити, що трактування поняття "виконавська школа" є досить широким і розглядається українськими науковцями по – різному. Доктор мистецтвознавства, професор НМАУ імені П.І. Чайковського, заслужений діяч мистецтв України М.А. Давидов стверджує, що "Саме тому особливість школи Володимира Апатського полягає в тому, що вона не обмежується вузьким колом лише вихованців його класу, а й має надзвичайно широке поле вельми позитивного впливу на фаготове мистецтво в цілому, на духове виконавство в Україні і в світі, бо включає наукове спостереження, теорію виконавства і найсучаснішу науково – теоретичну методологію жанру" [1, с. 9]. У наукових дослідженнях В. Сумарокової це поняття трактується як "напрямок у виконавстві, зокрема, у виконавській педагогіці, пов'язаний єдністю основних поглядів, спільністю чи спадкоємністю принципів і методів навчання, що забезпечують удосконалення професійного досвіду, який містить діалог:

композитор – виконавець" [5, с. 38]. Видимими та обов'язковими ознаками виконавської школи дослідниця вважає "...наявність традицій, їх використання та розвиток у формі передачі досвіду; – наявність методу й методик, що дозволяють передавати досвід найпродуктивніше; – наявність репертуару, що сприяє художньому і технічному вдосконаленню виконавської майстерності" [5]. Під дещо іншим ракурсом розглядає феномен виконавської школи дослідниця А. Поліщук. Вона пропонує трактувати це поняття як "складну сферу сучасної культури, у якій на перший план висувається співтворчість та співпраця педагога і студента, композитора і виконавця та виконавця і слухача. Функціонування сучасної виконавської школи простежується крізь зіставлення теоретичних положень і поглядів, в зіткненні альтернативних думок видатних музикантів-педагогів, у діалектизмі яких народжується істина" [3].

Процес народження виконавської школи надзвичайно складний і довготривалий, а "...формування і розвиток виконавських шкіл є однією з найважливіших складових існування виконавського мистецтва в цілому, а ...виконавська школа у музичному мистецтві – це художній напрям, течія, представлені спільними творчими принципами" [2].

Безумовно, твердження про наявність тієї чи іншої виконавської школи і приналежність до неї ґрунтуються на існуванні певних характерних виконавських особливостей послідовників цієї школи, а саме: стилі, манері виконання, звуку, виконавській культурі, естетичному смаку, громадянській позиції та загальному рівні виконавця, смакових уподобаннях при виборі репертуару тощо. Ще однією важливою ознакою приналежності до певної виконавської школи є обов'язкова спадкоємність традицій, втілення її (школи) характерних ознак у професійній діяльності послідовників. Варто зазначити, що накопичення, збереження та втілення в професійній діяльності виконавського, педагогічного, методичного та виховного досвіду і є тією необхідною ознакою, необхідною і обов'язковою для твердження про наявність певної виконавської школи. Усі названі особливості мають бути характерними певній спільноті. В нашому випадку цією спільнотою можуть виступати представники хоч і різних поколінь, але ті, які у різний час займались в класі одного педагога того або іншого мистецького навчального закладу. Головне, що об'єднувати цих представників спільноти має викладач, наставник, педагог [4].

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що шлях становлення та розвитку школи інструментального виконавства на духових та ударних інструментах, який тісно пов'язаний з культурними, естетичними, інформаційно-технічними та педагогічними чинниками, буде ефективнішим, якщо цей процес відбуватиметься на основі сучасних науково – методичних надбань і досліджень, які ґрунтуються на практичному досвіді провідних педагогів і виконавців у жанрі духової музики.

Аналіз наукових досліджень виявив недостатнє висвітлення процесів становлення школи гри на трубі Волинського краю, її яскравих представників духового інструментального, ансамблевого та оркестрового виконавства, що спонукало до написання даної статті, в якій лейтмотивом є педагогічна та творча діяльність корифея школи гри на трубі Волинського краю Євгена Миколайовича Ковалю. Саме в цьому контексті ми розглядаємо питання про існування Волинської виконавської школи гри на трубі Євгена Миколайовича Ковалю.

Виклад основного матеріалу. Волинський край славиться талановитими представниками різних жанрів музичного мистецтва, серед яких багато яскравих особистостей та творчих колективів у жанрі духової музики. Саме це є заслугою діяльності початкових та вищих мистецьких закладів освіти Волині, їх викладачів, які розуміють і вірні своїй професії.

Проаналізувавши різні трактування поняття "школа" і їх застосування щодо педагогічної та творчої діяльності Євгена Миколайовича Ковалю, необхідно визнати всі наявні фактори, щоби назвати його діяльність "школою", а це насамперед:

- фахова компетентність, яка підтверджена здобуттям вищої музичної освіти та багаторічним практичним педагогічним досвідом;
- специфічні особистісні погляди на методи і принципи викладання фахових дисциплін;
- виховання професійних та загальнолюдських якостей, що підтверджені значною кількістю успішних випускників класу труби Є.М. Ковалю, які не зрадили своїй професії і працюють в галузі культури і мистецтва.

С.М. Коваль, 1963 р.

А все розпочиналося з дитинства. Народився Євген Миколайович Коваль 1 січня 1938 року в с. Горішнє Ходорівського району Дрогобицької області в селянській сім'ї. Батько Коваль Микола Панькович (1913 р.н.) проживав у рідному селі, грав на трубі на весіллях, різного роду творчих вечорах. А навчив його грати на трубі старший брат Сільвестер, який залучав і навчав музики та іншому ремеслу також молодших братів і сестер. Так на Галичині в той час було заведено в традиції. З 1941 року Микола Панькович брав участь у другій світовій війні, загинув біля містечка Городок, що на Львівщині. Мати Коваль Розалія-Явдоха Миколаївна (1913 р.н.), яка з донькою Катериною (1940 р.н.) все життя прожили в рідному селі. Обоє батьків були родом з багатодітних сімей. Саме батько, ідучи на фронт, залишив синові Євгену трубу і попросив дружину, щоб навчила його грати у разі неповернення з війни. Мати виконала заповіт свого чоловіка.

У 1945 році в Долишнянській семирічці розпочався шкільний вік маленького Євгена. В сільській школі скрипаль Август Цибрух організує музичний гурток, в якому перші уроки гри на скрипці відвідує Євген Коваль, які згодом припинились по причині відсутності у матері коштів на придбання інструмента. Розалія Миколаївна продовжувала навчати сина грати на трубі вдома та одночасно Євген відвідував пішки (і дуже часто в люті морози) цікаві заняття музичного гуртка в школі або вдома у п. Цибруха, який проживав за 3 кілометри у сусідньому селі Гранки – Кути. В той час юний Євген був єдиним трубачем на всю округу і його почали запрошувати дорослі музиканти до співпраці, що безперечно сприяло розвитку гри на слух різного репертуару. У співпраці з дорослими музикантами молодий Євген значно швидше набував майстерності гри на трубі в порівнянні з учасниками шкільного гуртка.

Значну роль у формуванні Євгена як трубача зіграла його мати. В домашніх заняттях Розалія Миколаївна велику увагу приділяла постановці дихання та формуванню губного апарату. Зі спогадів Євгена Миколайовича, **пряма мова:** "В той час усі духовики грали на розтяжці губ (усмішка). Повітря набирали у куточках губ. Моя мама мене навчила грати на зборі губ (насвистуючи). Вона мені пояснила, що на губи не можна тиснути мундштуком, а грати так, якби хтось відбирав – відтягуючи від них (губ) трубу. На той час ніхто такого не робив. Тому я міг грати на своєму інструменті два і три дні, не втомлюючись (на весіллях)".

Після завершення навчання в семирічній школі Євген Коваль приїздить з наміром навчитися гри на трубі у Львів. Милуючись старовинною архітектурою древнього міста, Євген з цікавістю зупинився біля самісінької брами – входу до музичної школи – інтернату імені Соломії Крушельницької і в цей час до нього підійшов надзвичайно акуратно одитий високий чоловік, щоб розпитати, що шукає молода людина у великому місті. Як згодом з'ясувалося, це був композитор Анатолій Йосипович Кос-Анатольський, який запропонував Євгену зайти в приміщення концертного залу школи, де в той день проходили вступні іспити, а також попросив членів комісії разом прослухати його рівень підготовки гри на трубі. Цей хвилюючий момент зустрічі зі славним композитором яскраво закарбувався в пам'яті юного Євгена, **пряма мова:** "Він, розпитуючи хто я і звідкіля приїхав, підійшов до рояля, підняв кришку, взяв кілька акордів. Я здивовано промовив: "Ого, ця скриня ще грає", чим дуже розсмішив членів приймальної комісії. Згодом запитав мене, що я граю. Я тут же не задумуючись відповів, що граю все, під сміх членів комісії. Я загравав пару польок під акомпанемент Анатолія Йосиповича, який запитав, чи вмю я грати коломийки. Під його акомпанемент я зіграв дві коломийки, що грали в моєму селі. Я не знав, що їх є аж 250. Третю коломийку грав Анатолій Йосипович, а я на слух підбирав за ним. Члени комісії були дуже здивовані і задоволені цим імпровізованим концертом. Анатолій Йосипович розпитав, чим я приїхав у Львів і скільки коштує квиток. Я відповів, що приїхав поїздом "зайчиком", тому що квиток коштує аж 5 рублів. Він витягнув з кишені 5 рублів і сказав, щоб я на зворотному шляху купив собі квиток. Мені написали, які документи потрібно привезти з села, оголосивши що я поступив у школу. Вийшовши зі школи, я тут же потратив 5 рублів на пиріжки і морозиво, а назад в село поїхав знову "зайчиком". Так що моїм першим професійним концертмейстером був Анатолій Йосипович Кос – Анатольський". Мати Євгена була незадоволена діями сина, який мав пасти корови згідно черги в селі, а він самостійно втік на цілий день до Львова. Допоміг залагодити ситуацію директор сільської школи, який підготував усі необхідні документи для Євгена, навідався додому і пояснив Розалії Миколаївні, що ця школа дуже престижна і потрібно молитися Богу, що син поступив на навчання в спеціалізований заклад музичної освіти для обдарованих дітей.

Навчання в Львівській спеціалізованій школі-інтернаті розпочалось для Євгена Ковалю з повторного 7-го класу, такі тоді були порядки в освітньому процесі такого рівня музичних закладів. На перший навчальний рік була сформована одна група з усіх учнів, які поступили. У наступному році загальну групу розформували по окремих класах. В класі, де навчався Євген Коваль, було 29 учнів і потрібно зазначити, що вимоги до щорічних перевірних іспитів з класу в клас були досить

складними для багатьох учнів школи. Про це свідчить той факт, що із 29 учнів класу закінчили школу лише 15, які згодом продовжили навчання у Львівській державній консерваторії імені М. Лисенка. З 7 до 10 класу Євген Коваль відточував свою майстерність гри на трубі у викладача Кириїчука Петра Семеновича, а в 11 класі навчався у Відейка Михайла Йосиповича – колишнього соліста-трубача імператорського оркестру в Петербурзі, надзвичайно ерудованого музиканта, який досконало знав гармонію та музичну літературу, дружив з композитором Р. Глієром.

Серед когорти талановитих випускників спеціалізованої музичної школи – інтернату, які поступили на 1-й курс навчання у Львівській державній консерваторії імені М. Лисенка, був і Коваль Євген Миколайович. Навчання у класі авторитетного педагога, соліста оркестру Львівського оперного театру імені Івана Франка (так тоді називався театр опери і балету) Жубра Андрія Васильовича було надзвичайно цікавим і результативним в плані професійного зростання та набуття виконавського досвіду. На першому курсі консерваторії Євген Коваль поєднує вивчення теоретичних дисциплін з практичним досвідом в симфонічному оркестрі оперної студії консерваторії. На другому курсі талановитого трубача запрошують на роботу артистом оркестру Львівського театру опери та балету. В групі трубачів оркестру театру в той час працювали Жубр Андрій Васильович, Швець Владислав Олександрович, Дубакін Роман Іванович, Корнілов Станіслав Борисович.

*Народний духовий оркестр Луцького будинку культури,
художній керівник та диригент Євген Миколайович Коваль, 1975 р.*

В класі труби Андрія Васильовича Жубра завжди панувала творча і в той же час дружлюбна атмосфера. Викладач часто доручав Євгену Ковалю проводити консультації з абітурієнтами класу труби. Усі роки навчання в консерваторії педагогічну практику Євген Коваль проходив в спеціалізованій музичній школі – інтернаті під керівництвом викладача класу труби Владислава Олександровича Швеця, який в той час був завідуючим відділом Львівського міського компартії. Євгену Ковалю доволі часто приходилось проводити індивідуальні заняття з учнями школи-інтернату, проводити експерименти з підтвердження новітніх методичних рішень та ідей, проте це була і чудова можливість набуття педагогічного досвіду.

Доброю практикою для оркестрового музиканта були репетиції студентського симфонічного оркестру консерваторії, диригентом якого був сам ректор, професор Микола Філаретович Колесса – фундатор Львівської диригентської школи, автор фундаментальної праці "Основи техніки диригування". Саме на цих заняттях Євген Коваль вивчав ази диригентського ремесла та методики роботи з оркестровим колективом. Закарбувалися в пам'яті молодого трубача і цікаві заняття в класі ансамблю у викладача

В.В. Прядкіна. На випускному державному іспиті в консерваторії Євген Коваль з успіхом виконав твори для труби з фортепіано композиторів В. Пескіна "Концерт" № 1(1-3 ч.), Ф. Ліста "Як дух Лаури" та С. Болотіна "Скерцо".

Зустріч директорів Луцького та Рівненського музичних училищ та інспектора управління культури, зліва направо: Євген Коваль, Іван Шевчук, Михайло Пахолко та Павло Андропов, м. Рівне, 1963 р.

Після закінчення Львівської державної консерваторії у 1963 році Євген Миколайович Коваль відкриває нову сторінку педагогічної та творчої діяльності в Луцькому державному музичному училищі, якому віддав 40 років плідної праці у своєму житті. В основі своєї педагогічної діяльності в класі труби Євген Миколайович приділяв увагу роботі над звуком, його якістю, тембру, чистоті інтонації та виражальним можливостям, **пряма мова:** "Звук – найважливіший засіб передачі музичної мови. Звук – усьому голова. Хочу зауважити, що в основі виконавської майстерності крім таланту, лежить важка, щоденна праця і думка. Тільки величезна і самовіддана праця шліфує талант і думку. Мистецтво без думки – не мистецтво". За роки трудової діяльності в Луцькому державному музичному училищі Євген Миколайович працював на різних посадах: викладача класу труби, завідувача відділом духових та ударних інструментів, керівника духового оркестру.

Починаючи ще з студентських років Євген Миколайович працював керівником духових оркестрів Львівщини та Волині, а саме: духовим оркестром Львівської спеціалізованої школи – інтернату з вадами зору в 1959–1963 роках; духовим оркестром Львівського медичного інституту; духовим оркестром Луцького музичного училища в 1964–1983 роках; духовим оркестром районного Народного дому "Просвіта"; духовим оркестром Луцької ДМШ № 2; духовим оркестром Луцького педагогічного інституту; духовим оркестром Львівської ДМШ № 4 в 2000-2020 роках; духовим оркестром Львівської ДМШ № 3 в 2014–2020 роках та ін.

За роки трудової діяльності Євген Миколайович Коваль виховав цілу плеяду талановитих виконавців, лауреатів міжнародних і всеукраїнських конкурсів та керівників духових оркестрів, більше двох тисяч, серед яких: **Олексій Садовий** (труба) – соліст симфонічного оркестру Львівської філармонії, старший викладач кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного інституту культури, згодом Рівненського державного гуманітарного університету, автор наукових статей, навчально-методичних видань і перекладів для труби та ансамблів мідних духових інструментів; **Федір Ригін** (труба) – один із самих яскравих випускників Є.М. Коваля, соліст державного симфонічного оркестру України під орудою Стефана

Турчака, соліст оркестру Київського театру опери і балету імені Т.Г. Шевченка з призначенням персональної ставки диригентом Стефаном Турчаком, згодом соліст оркестру Великого театру опери і балету, викладач музичного училища імені Римського-Корсакова на московії; **Богдан Собуцький** (труба) – заступник директора та художнього керівника Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва, заслужений працівник культури України; **Юрій Дахновський** (труба) – викладач вищої кваліфікаційної категорії по класу труби, диригування, художній керівник духового оркестру, голова циклової комісії "Оркестрові духові та ударні інструменти" Бахмутського фахового коледжу культури і мистецтв імені Івана Карабиця; **Віктор Демчинський** (труба) – артист оркестру Волинського академічного музично-драматичного театру імені Лесі Українки, директор Народного дому "Просвіти" м. Луцьк; **Петро Костюк** (труба) – соліст оркестру Вільнюського театру опери і балету; **Володимир Боруцький** (валторна) – артист оркестру Хмельницького музично-драматичного театру, викладач класу валторни Хмельницького музичного училища; **Віктор Лук'янчук** (труба) – викладач класу труби Луцького училища культури та ДМШ № 3; **Володимир Ткачов** (фагот) – артист оркестру Одеського театру опери і балету; **Василь Надюк** (труба) – артист оркестру Львівського театру опери і балету імені Соломії Крушельницької; **Леонід Марчук** (валторна) – артист оркестру Донецького театру опери і балету, викладач Черкаського музичного училища; **Олег Козловський** (фагот) – артист оркестру Львівського театру опери і балету імені Соломії Крушельницької, викладач ДМШ № 2 м. Луцьк; **Зеновій Коцирій** (труба) – артист оркестру Волинського академічного музично-драматичного театру імені Лесі Українки, викладач ДМШ № 1 м. Луцьк; **Тетяна Чамара** (гобой) – артистка оркестру Кропивницького академічного музично-драматичного театру, завідувачка відділом духових та ударних інструментів Кропивницького музичного училища; **Володимир Кушнірук** (фагот) – викладач Волинського фахового коледжу культури і мистецтв, артист оркестру Волинського академічного музично-драматичного театру імені Лесі Українки; **Леонід Максимович** (труба) – викладач класу труби Канівського фахового коледжу культури; **Сергій Коцирій** (труба) – артист Президентського духового оркестру, м. Київ; **Андрій Коваль** (труба) – диригент духового оркестру Львівського державного університету внутрішніх справ м. Львів; **Олександр Рудчик** (труба) – артист оркестру Волинського академічного музично-драматичного театру імені Лесі Українки, викладач класу труби Волинського фахового коледжу культури і мистецтв, м. Луцьк; **Ярослав Писарський** (труба) – артист оркестру Державного академічного Волинського народного хору Волинської обласної філармонії, м. Луцьк; **Євген Сербін** (труба) – артист оркестру Волинського академічного музично-драматичного театру імені Лесі Українки, викладач класу труби Соснівської ДМШ; **Анатолій Вихованець** (труба) – заслужений

Духовий оркестр Львівської ДМШ №3, керівник Є.М. Коваль, 2020 р.

працівник культури України, викладач комунального закладу вищої освіти "Луцький педагогічний коледж" Волинської обласної ради, керівник муніципального духового оркестру міського Палацу культури, м. Луцьк, Волинська область; **Андрій Ткачук** (фагот) – артист оркестру Львівського театру опери і балету імені Соломії Крушельницької; **Володимир Градюк** (труба) – артист духового оркестру Луцького міського будинку культури; **Вадим Свідерський** (труба) – заступник диригента, артист Нетішинського муніципального духового оркестру, м. Нетішин, Хмельницька область, керівник естрадної студії в державному професійно-технічному навчальному закладі "Острозьке ВПУ" м. Острог, Рівненська область; **Олег Баковський** (труба) – викладач класу труби Волинського фахового коледжу культури і мистецтв, джазовий музикант, нині працює у Польщі, у м. Вроцлав, та багато інших.

Цей перелік відомих, талановитих музикантів, диригентів, які досягли значних успіхів у галузі культури і мистецтва, зокрема в жанрі духової музики, є яскравим підтвердженням сформованої виконавської професійної школи Євгена Миколайовича Коваля. Багаторічний досвід педагогічної та творчої діяльності, базові методичні принципи викладання фахових дисциплін та людські якості Корифея Волинської школи гри на трубі Євгена Миколайовича Коваля стали основним дороговказом в майбутній професійній діяльності його вихованців.

Спогади деяких випускників класу Євгена Миколайовича Коваля:

Собуцький Богдан – заслужений працівник культури України, заступник директора та художнього керівника Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва.

"Мій вчитель і наставник під час навчання у Луцькому державному музичному училищі (1983–1987 рр.) по класу труби. Під керівництвом Коваля Є.М. на 3 і 4 курсах навчання було створене тріо трубачів у складі Баковського Олега, Дахновського Юрія і Собуцького Богдана. До речі, був гарний репертуар для трьох труб і непогано звучало. Крім витонченого мистецтва навчання гри на трубі, я завдячую Євгену Миколайовичу за те, що він у мене повірив не тільки як у виконавця гри на трубі, а й чисто з морально-людських якостей, не дав тодішньому директору училища Теребуху А.Й мене відрахувати з I курсу за порушення навчальної дисципліни. Він дав мені шанс і я цим шансом скористався. Таких шансів Коваль Є.М. давав дуже багатьом своїм учням і вони йому за це були дуже вдячні. У період нашого навчання учні Коваля Є.М. називали його «Метром». Асоціація цього слова була двоякою. «Метр» – корифей і «метр» – одиниця виміру. Перше і друге відповідало дійсності. У цей час Євген Миколайович дійсно був корифеєм духового мистецтва в області, а друга назва до нього «приклеїлась» тому, що він є невисокого росту. Не знаю, чи він про це знав, але думаю, якби знав, то не ображався б. Він є дуже позитивною людиною.

У нас під час навчання було запроваджено чергування викладачів-духовиків, які з 6 год. ранку перевіряли, хто з учнів займається. Всі тоді «дуділи» довгі звуки. Також чергував і Євген Миколайович, незважаючи на те, що він був завідуючий духовим відділом ЛДМУ. Коли він чергував, то у нього було коронне вітання: «Доброго ранку!». А якщо когось не було на ранковому занятті, а учень з'являвся десь під обід, то при зустрічі Євген Миколайович все рівно вітався «Доброго ранку!», це означало, що він знає, що того учня на ранковому розігріванні не було.

Євген Миколайович родом з Львівщини. У його мові відчувається галицький діалект. Своїх учнів він у розмовах з колегами, на педагогічних радах, в «курилці» називав «мОї учні» з наголосом на «о». Одного разу сидимо ми на занятті духового оркестру, керівник Геннадій Кирилович Таран вів дискусію з Євгеном Миколайовичем Ковалем про трубачів. Коваль Є.М. каже: «мОї учні ростуть, як гриби», а Таран Г.К. відповідає: «Говорите ростут, как грибы? Разве что – мухоморы!». Такі були жарти метрів духовиків. Своїх учнів Коваль Є.М. любив, розумів, мав до них підхід, відповідно він в очах своїх учнів був Авторитетом, не тільки як викладач і завідуючий відділом, але і як Людина, Громадянин. Чому Коваль Є.М. на початку 90-х років покинув Волинь, обрізавши всі кінці, для мене є загадкою і сьогодні.

Многая літа. Я йому бажаю міцного здоров'я, довгих років життя і дякую за квиток у творче доросле життя".

Вихованець Анатолій – заслужений працівник культури України, викладач комунального закладу вищої освіти "Луцький педагогічний коледж" Волинської обласної ради, керівник муніципального духового оркестру міського Палацу культури, м. Луцьк, Волинська область.

"Я вступив у 1967 році на перший курс Луцького державного музичного училища у світ її величності МУЗИКИ, по класу труби викладача Коваля Євгена Миколайовича. Після закінчення музичної школи в м. Бар Вінницької області було дуже цікаво у професійному відношенні викладача до проведення занять. Були творчі пошуки, рекомендації, експерименти, підбір програми. Завжди

намагалися іти на крок вперед. Євген Миколайович був фанатично відданий обраній професії, він приходив біля сьомої години ранку і слідкував, чи ми займаємось. В класі панувала творча, невимушена атмосфера, конкуренція, правда здорова, адже ми всі заради справедливості були рівні за здібностями. З третього курсу, поза програмою, розпочали курс інструментовки, яка дуже згодилась в подальшій творчій діяльності. Євген Миколайович відносився до нас як батько, слідкував, як ми харчуємось, де проживаємо, чим займаємось у вільний від навчання час. Особливо "полюбляв" тих студентів, які не дуже любили приходити зранку, щоб займатися на інструменті. І ось одного разу він прийшов до студента Валерія Дунайчука, який проживав у приватному секторі, а він спить. Євген Миколайович каже йому, що тобі потрібно купити півня, щоб тебе будив, а у відповідь почув: краще купити собаку, щоб гавкав і не пускав Вас на подвір'я. З повагою та шаную, Анатолій Вихованець".

Свідерський Вадим (1971 р.н.) – заступник диригента, артист Нетішинського муніципального духового оркестру, м. Нетішин, Хмельницька область, керівник естрадної студії в державному професійно-технічному навчальному закладі "Острозьке ВПУ" м. Острог, Рівненська область.

"З Євгеном Миколайовичем Ковалем перша зустріч відбулась в 1985 році у м. Луцьку. Тоді проходив обласний конкурс серед учнів – духовиків дитячих музичних шкіл. На цьому конкурсі я здобув призове місце. Євген Миколайович запропонував моєму викладачу з ДМШ в смт Рожище Олександрю Миколайовичу Жуку, щоб я поступав в училище. Таким чином у 1986 році я поступив до Луцького державного музичного училища по класу труби. Нас поступало 28 чоловік, з них – більше 15 трубачів, а брали тільки трьох. Мені пощастило бути в цій трійці. Є.М. Коваль на той час був завідувачим духового відділу і всі 4 роки моїм викладачем по спеціальності. Дуже хороша людина, завжди спокійний, врівноважений. Я і не пам'ятаю, щоб він коли – небудь кричав на учнів чи проявляв якусь агресію. Він дуже багато уваги приділяв на уроках вправам на мундштуці. На початку навчання для мене це було незвичним явищем і навіть часом дратувало, так як в музичній школі зі мною цим ніхто не займався. З часом це відіграло важливу роль в моєму володінні інструментом. При вивченні програми на екзамені всі складні моменти у тому чи іншому творі Євген Миколайович демонстрував на власному прикладі. На уроці його власний інструмент лежав на робочому столі, він його з гордістю діставав з футляра і починав виконувати проблемні для мене місця. Якщо щось пригадати з таких іронічних моментів, то я з 2-го курсу навчання почав грати на весіллях. Тоді ще грали духовим складом оркестру, два дні в селах до 4–5 години ранку. А в мене у понеділок на 10.10 год. ранку був урок по спеціальності. Відповідно змучений, невиспаний, "губи як вареники", я завжди хотів "сачканути", приходив на спеціальність і казав для Євгена Миколайовича "Я вчив на вихідних програму і переграв губи", сподіваючись, що він мене відпустить. Він завжди посміхався і каже: "Вадік! Ложи трубу, діставай мундштучок, зараз будемо відновлювати твої губи". Спочатку на мундштуку, потім вже діло доходило до труби і так мій урок проходив. Так що "сачканути" не виходило. Як потім вияснилося, чому він посміхався? Бо знав, що я граю на весіллях, але ніколи не дорікав мені, що я кажу йому неправду. Підтримую зв'язок з Євгеном Миколайовичем в телефонному режимі і до цього часу. Я вражений його феноменальною пам'яттю, досі пам'ятає усіх своїх учнів, знає, де живуть (а роз'їхались по цілому світу). Враховуючи, що з усіх викладачів духового відділу тих часів він єдиний залишився в живих, я бажаю Євгену Миколайовичу довгих років життя. З повагою та шаную Вадим Свідерський".

Лук'янчук Віктор – викладач класу труби і тромбона, керівник духового оркестру Луцької дитячої музичної школи № 3, м. Луцьк, Волинська область.

"З вдячністю згадую свого вчителя по трубі Ковалю Євгена Миколайовича, завідувачого духовим відділом Луцького державного музичного училища. Я був прийнятий на перший курс у 1973 році після навчання в загальноосвітній школі, де брав участь в самодіяльному духовому оркестрі, музичної освіти не мав. Відразу відчув вагомі вимоги викладача. Дихання, вправи, етюди, гами – все це дало відразу свої позитивні результати. Індивідуальний підхід до кожного учня був як творчий, так і прогресивний. Любов до інструмента у мене пробудилась з перших уроків. А тут ще восени 1973 творчий звіт Волині в Палаці Україна. І Євген Миколайович довірив нам, трубачам училища (8 студентів), відкривати фінал цього дійства. За час навчання було багато допомоги з боку вчителя у придбанні хороших інструментів, по його рекомендації я брав участь в симфонічному та духовому оркестрах училища. Не можу не сказати, що Євген Миколайович був і хорошим спортсменом на духовому відділі. Якщо потрібно було обіграти по футболу інший відділ, він особисто виходив на футбольне поле. По його рекомендації після закінчення училища я вступив до Рівненського державного інституту культури, де працював на кафедрі духових та ударних інструментів його учень Садовий Олексій Григорович. Велика подяка та шана Євгену Миколайовичу за довіру та навчання".

Коцирій Сергій – артист Національного президентського оркестру України, м. Київ.

"З Ковалем Євгеном Миколайовичем я познайомився під час навчання по класу труби в період 1981–1985 років. Велика заслуга педагога в тому, що його учні продовжують займатися тією справою, якої він їх навчив. Євген Миколайович заклав той фундамент у творчій майстерності, який допомагає нині мені розвиватися як виконавцеві гри на трубі, а також удосконалювати свою майстерність і далі. Саме професійний підхід Євгена Миколайовича до викладання гри на трубі дає змогу мені практикувати це і сьогодні".

Дахновський Юрій – викладач вищої кваліфікаційної категорії по класу труби, диригування, художній керівник духового оркестру, голова циклової комісії "Оркестрові духові та ударні інструменти" Бахмутського фахового коледжу культури і мистецтв імені Івана Карабиця, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область.

"Мені пощастило бути студентом Ковалю Євгена Миколайовича у далеких 1983–1987 роках, коли я навчався в училищі по класу труби. Мій перший викладач з терпінням і турботою зростив у мені основи професіоналізму, на які я спираюсь увесь свій професійний шлях. Поряд зі щоденними обов'язковими заняттями було дуже багато яскравих моментів – зацікавлений, творчий Євген Миколайович завжди міг зробити навчання цікавим. Найбільше мені запам'яталася подорож на конкурс виконавців на духових інструментах, коли ми з моїм викладачем летіли літаком з Луцька до Донецька. Вона подарувала нам незабутні враження та призове місце. Євген Миколайович фактично розпочав мій творчий шлях і дав поштовх для того, щоб виконавство на трубі стало справою мого життя. Те, чому він мене вчив, я зараз застосовую у роботі з власними учнями. Моя безмежна шана та вдячність видатному педагогу, майстру своєї справи – Євгену Миколайовичу Ковалю!!!".

Висновки. Отже, наведені дані про педагогічну, навчально-методичну та концертно-творчу діяльність Євгена Миколайовича Ковалю, а також аналіз творчої та педагогічної діяльності випускників його класу труби, засвідчують про формування та функціонування Волинської школи гри на трубі, фундатором і Корифеєм якої є наш Славетний Маестро.

Перспективи. Дана стаття не вичерпує усіх аспектів визначеної проблеми. До перспективних напрямків подальшого наукового пошуку відносяться питання ґрунтовного аналізу всіх сфер діяльності інших представників Волинської школи гри на духових та ударних інструментах.

Література:

1. Вовк Р.А. Месіанство професора Володимира Апатського. Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя. Збірник наукових праць. Випуск 13 / Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2021. – 180 с.
2. Марценюк Г.П. Формування зарубіжних духових шкіл та їх вплив на становлення українського тромбового виконавства / Г.П. Марценюк // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. № 3. – 2011.
3. Поліщук А.В. Особливості функціонування явища виконавської школи на сучасному етапі / А.В. Поліщук // Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство. – 2011. – Вип. 25. – С. 133–140.
4. Посвалюк В.Т. Шляхи становлення і проблеми розвитку української школи виконавства на трубі: історичний, професійно-виконавський, теоретико – методичний аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. мистецтв. : 17.00.03 / В.Т. Посвалюк. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України. – Київ, 2008. – 25 с.
5. Сумарокова В. Київська струнно-смичкова школа в контексті європейського виконавського мистецтва (віолончель, контрабас) / В. Сумарокова. – Науковий вісник НМАУ ім. П. Чайковського. Музичне виконавство. Вип. 1. – К., 1999. – С. 38–52.
6. Цюлюпа С.Д. Історія кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету: минуле і сучасне. Навчальний посібник. – Рівне: видавець О. Зень, 2012. – 240 с.
7. Ілюстративний матеріал з власного архіву Є.М. Ковалю.

Наукове видання

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 16

Редактор-упорядник
Степан Цюлюпа

Верстка
Віталій Власюк

Підписано до друку 16.05.2024 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет.
Гарнітура "Times". Друк цифр. Ум. друк. арк. 11,16. Наклад 100 пр. Зам. 39.

Видавництво "Волинські обереги".

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано в друкарні видавництва "Волинські обереги".